

HERDENKING

Een Renkums-Wageningse werkgroep wil met een grafsteen, plaquette en een boek stilstaan bij de gezamenlijke zelfmoord van de Joodse zussen Cohen tijdens de Tweede Wereldoorlog.

'Twee onbekende zussen worden uit de vergetelheid gehaald en voorzien van een naam, door mensen die hen niet hebben gekend'

Binyomin Jacobs, opperrabbin in Amersfoort

'Wat een drama. Het is niet voor te stellen wat de zussen hebben doorgemaakt. Wat dreef hen tot deze wanhoopsdaad?'

Jaap Meijer, auteur van 'Een lint van wanhoop'

Een sprong naar de dood met lint om

Zoektocht naar vlucht van zussen Cohen

Aaneengeregen met een lint 'verkozen' de door nazi's opgejaagde zussen Cohen uit Renkum in 1943 een verdrikkingsdood in de Rijn. Ze worden op 4 mei herdacht.



door
Paul Bolwerk

paul.bolwerk@gelderlander.nl

'Twee onbekende zussen worden uit de vergetelheid gehaald en voorzien van een naam door mensen die hen niet hebben gekend, maar die diep gevoerd zijn door wat met hen is geschied. Geen heldendaden, maar een angstige noodgreep heeft hen bijzonder gemaakt. Vervolgd werden ze, opgejaagd, als criminelen van het laagste soort behandeld en bejegend. Ze konden het niet meer aan en kozen voor de dood, aan elkaar verbonden, niet van elkaar te scheiden. En nu rusten ze in Wageningen, vredig, maar tot op heden naamloos. Voorzien van een nummer, niet op hun arm, maar op hun graf.' Het is een passage uit het voorwoord van de Amersfoortse opperrabbin Binyomin Jacobs in het op 20 april te verschijnen boek *Een lint van wanhoop*, geschreven door Jaap Meijer uit Wageningen. De Wageningse initiatiefnemer van de werkgroep Herdenking Esther en Betje Cohen. Met een grafsteen, een boek en een plaquette wil hij ze uit de anonimiteit halen. Jaap Meijer, grootgebracht in een familie met oorlogsslachtoffers en verzetslieden, is op zoek naar het verhaal achter het mysterie. Hij zit nog met zo veel vragen.



Wat heeft de ongetrouwde, Joodse zussen Esther (58) en Betje (56) Cohen uit Renkum tijdens de Tweede Wereldoorlog ertoe gedreven gezamenlijk zelfmoord te plegen? Hebben ze uit angst om afgevoerd te worden naar een concentratiekamp zichzelf uit wanhoop verdrinken in de Nederrijn bij Wageningen? En, waarom waren ze omwikkeld met een lint? Op 20 april 1943 werden de gezusters Cohen door veerknecht Ariën

Geurts nabij het veer aan de Blauwe Kamer bij Wageningen gevonden. 'De lijken zijn met een lint aan elkaar vastgebonden'... 'aan misdrijf behoef niet te worden gedacht', aldus het politierapport. De vrouwen werden met een vrachtwagen naar de algemene begraafplaats in Wageningen gebracht en later herbegraven op de plaatselijke Nederlands Israëlitische Begraafplaats. Alleen het nummer '37' herinnert aan hun

'37'. Alleen een nummer prijkt op het graf van de Joodse zussen Esther en Betje Cohen. De Wageningse Jaap Meijer wil hen met een grafsteen uit de anonimiteit halen.

foto Marina Popova

laatste rustplaats. Bijna zeventig jaar na dato blijft Jaap Meijer zijn verbazing daarover uiten. 'Ze hebben geen naam, geen grafsteen. Hoe is dat mogelijk? Waarom is hun bijzondere en aangrijpende verhaal niet eerder opgetekend?', vraagt hij zich af. Hij vernam voor het eerst van de nog steeds met raadselen omhulde ver-

meende zelfdoding in een van de boeken van zijn oom, dominee Johan Snoek (91, met emeritaat), die indertijd een textielwinkel dreef in Renkum. Op een steenworp afstand van Kerkstraat 5, waar de zussen Cohen en hun moeder een zuivelwinkel hadden. De zaak hadden ze overgenomen van hun in 1933 overleden vader, Salomon Co-

hen. De Cohens waren een van de drie Joodse families in Renkum. De dramatische dood van de Renkumse zussen heeft Johan Snoek en veel tijdgenoten als 'schokkend' ervaren. In *Een lint van wanhoop* legt hij uit waarom. Snoek: 'Juist omdat ze zo dicht bij onze winkel woonden en wij niet in staat zijn geweest hen te helpen.'

Was het een zelfverkozen levens-einde? Verdrinken Esther en Betje Cohen op 20 april 1943 zichzelf in de Rijn bij Doorwerth om aan de Jodenjacht van de Duitse bezetter te ontkomen? Alles wijst erop, maar daarover is geen onweerlegbaar bewijs. Er zijn, voor zover bekend, geen getuigen van het drama. Ook hebben de vrouwen geen afscheidsbrief of iets dergelijks nagelaten. De Renkums-Wageningse herdenkingsgroep zoekt daarom getuigenverklaringen om de laatste jaren uit het leven van de gezusters Cohen tijdens de Tweede Wereldoorlog te reconstrueren. De zussen woonden met hun moeder aan de Kerkstraat 5, hoek Achterdorpstraat 10 in Renkum, waar ze de zuivelwinkel dreven van hun in 1933 overleden vader Salomon Cohen.

Op 20 juli 1940 vertrokken ze met hun moeder Sara (december 1941 een natuurlijke dood gestorven, PB), naar hun respectievelijke broer en zoon Meijer in Arnhem. Het is onduidelijk waarom ze dat deden. Het deel van Renkum waar ze indertijd woonden, was niet zwaar getroffen. De zussen hebben in de eerste oorlogsjaren in Arnhem, Oosterbeek en Doorwerth gewoond dan wel ondergedoken gezeten. Hun laatste verstekplaats was bij de familie Boelens aan de Kerklaan in Doorwerth, voordat ze zelfmoord pleegden. Het verhaal gaat dat de zussen op 20 april 1943, op de vlucht voor de nazi's, in de bossen van Doorwerth verbleven en vergeefs een nieuwe schuilplaats hebben gezocht. Of dat waar is, is niet aantoonbaar. Een nichtje van de zussen heeft later wel verklaard dat haar tantes tijdens de onderduikperiode in Arnhem radeloos waren en zich opgejaagd voelden.